

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**СОЦІАЛЬНО -ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра публічно - правових дисциплін**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для виконання аудиторної та самостійної

роботи з навчальної дисципліни

«ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

D Бізнес, адміністрування та право

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

D 8 «Право»

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Перший (бакалаврський)

**Біла Церква
2025**

УДК: 349.3 (076)

Затверджено
Науково-методичною комісією Білоцерківського НАУ

Протокол № 2 від «21» жовтня 2025 р.

Укладач: Малишко І.В., старший викладач кафедри публічно - правових дисциплін

Малишко І.В. Методичні вказівки для організації аудиторної та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Право соціального захисту» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю D 8 «Право». – Біла Церква, 2025. – 47 с.

Публікація містить рекомендації здобувачам вищої освіти для підготовки до практичних занять з дисципліни «Право соціального захисту», структуру та зміст навчальної дисципліни, теоретичні та письмові практичні завдання для підготовки, питання для обговорення, завдання для самостійної роботи, тестові завдання для самоконтролю та рекомендовану літературу.

Видання спрямоване на розвиток компетентностей щодо розуміння системи соціального захисту, а також формування у здобувачів вищої освіти здатності до аналізу та практичного застосування нормативно-правових актів європейського законодавства.

Рецензент:

Пахомова А.О., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Білоцерківського НАУ

Схвалено методичною радою соціально-гуманітарного факультету, протокол № 9 від вересня 2025 р.

ЗМІСТ

№ п/п	Назва	Стор.
1.	Пояснювальна записка	4
2.	Компетентності і результати навчання з дисципліни	6
3.	Контент змістових модулів	7
4.	Тематика практичних занять	8
5.	Тестові завдання для самоконтролю	36
6.	Орієнтовний перелік питань до заліку	39
7.	Критерії оцінювання результатів навчання здобувача	42
9.	Рекомендовані джерела інформації	48

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

«Право соціального захисту» як навчальна дисципліна є важливою складовою професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю D 8 – «Право». Вивчення цієї дисципліни формує теоретичну базу й практичні навички, необхідні для фахівця-правника у сфері реалізації, гарантування та захисту соціальних прав людини і громадянина в Україні.

Метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про систему соціального захисту в Україні, механізми реалізації соціальних прав, а також розвиток навичок застосування норм соціального права на практиці. Основними завданнями курсу є:

- засвоєння теоретичних засад права соціального захисту;
- ознайомлення з основними нормативно-правовими актами у сфері соціального забезпечення;
- вивчення механізмів надання соціальних послуг;
- формування навичок аналізу судової практики;
- розвиток вміння вирішувати правові ситуації (кейси).

Особливої актуальності дана дисципліна набуває в умовах воєнного стану, коли значна частина населення потребує посиленого державного захисту. Знання у сфері соціального права стають важливими не лише для юристів, а й для всіх фахівців, які працюють у сфері публічного управління, правозахисту, соціального обслуговування населення.

Самостійна робота здобувача освіти є важливою формою організації навчального процесу з дисципліни «Право соціального захисту» і спрямована на поглиблене опрацювання нормативного матеріалу, наукових джерел, аналіз судової практики, підготовку до семінарських занять, тестового контролю та підсумкової атестації. Зміст самостійної роботи визначається робочою програмою дисципліни, навчально-методичними рекомендаціями та завданнями викладача.

Для якісного засвоєння матеріалу здобувачі використовують: підручники, фахову юридичну літературу, законодавчі акти, навчально-методичні комплекси, онлайн-платформи, конспекти лекцій, практикуми та інші навчальні ресурси.

Організація самостійної роботи відбувається як у формі домашніх завдань, так і

індивідуальних консультацій. Контроль за виконанням самостійних завдань здійснюється викладачем, а результати оцінюються і враховуються у формуванні семестрового балу.

Методичні матеріали також передбачають можливість проведення самоконтролю, тестового оцінювання, написання есе, аналітичних записок, підготовки презентацій, виконання практичних завдань та опрацювання кейсів. Весь навчальний матеріал, у тому числі засвоєний самостійно, включається до підсумкового контролю знань здобувача.

У сучасному суспільстві соціальний захист виступає одним із ключових елементів забезпечення стабільності, справедливості та дотримання прав людини. Дисципліна **«Право соціального захисту»** охоплює систему норм, що регулюють порядок надання соціальної підтримки, гарантії соціального забезпечення, пенсійне забезпечення, допомоги у випадку безробіття, інвалідності, втрати годувальника тощо.

Знання, отримані в межах курсу, можуть бути застосовані у професійній діяльності юристів, державних службовців, працівників органів соціального захисту, адвокатів, фахівців з прав людини, а також у повсякденному житті при вирішенні особистих або сімейних соціально-правових питань.

Ці методичні рекомендації допоможуть студентам ефективно засвоїти матеріал, розвинути аналітичне мислення та підготуватися до практичного застосування отриманих знань у сфері права соціального захисту.

КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення навчальної дисципліни «Право соціального захисту» знаходиться у контексті опановування наступними компетентностями відповідно освітньої програми за спеціальністю D 8 «Право»:

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини .

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

Очікувані результати навчання

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

КОНТЕНТ ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль 1. Загальні засади права соціального захисту

Тема 1.1. Поняття та організаційно – правові форми права соціального захисту

Поняття, предмет, метод і система права соціального захисту. Соціальне забезпечення: поняття, функції. Співвідношення понять «соціальний захист» і «соціальне забезпечення» та їх законодавче закріплення. Предмет права соціального забезпечення – комплекс спільних відносин, що існують у сфері соціального забезпечення. Соціально-забезпечувальні відносини – основа предмету права соціального забезпечення. Відносини, які покликані забезпечити існування соціально-забезпечувальних відносин як складова предмету права соціального забезпечення. Соціально-страхові відносини як елемент предмету права соціального забезпечення. Процедурні відносини як елемент предмету права соціального забезпечення. Поняття та особливості методу права соціального забезпечення. Система права соціального забезпечення: поняття та загальна характеристика. Загальна частина права соціального забезпечення. Спеціальна частина права соціального забезпечення. Система науки права соціального забезпечення та система курсу права соціального забезпечення. Місце права соціального забезпечення у системі права України.

Тема 1.2. Соціальні ризики у праві соціального захисту.

Поняття соціальних ризиків як підстави виникнення в особи права на соціальне забезпечення. Загальні ознаки та види соціальних ризиків. Страхові та не страхові ризики. Непрацездатність, види непрацездатності. Юридичні факти, що зумовлюють постійну працездатність. Загальний та спеціальний пенсійний вік. Тимчасова непрацездатність: поняття й порядок її підтвердження. Загальне захворювання як одна з причин інвалідності. Втрата годувальника як підстава виникнення в особи (сім'ї) права на пенсію чи щомісячні страхові виплати. Безробіття як соціальний ризик. Поняття безробіття Малозабезпеченість як соціальний ризик. Поняття

„малозабезпеченість”. Втрата працездатності внаслідок Чорнобильської та інших технічних катастроф як публічні соціальні ризики.

Змістовий модуль 2. Система соціального захисту населення

Тема 2.1. Правове регулювання пенсійного забезпечення.

Поняття і підстави призначення пенсії за вислугу років. Суб'єкти пенсій за вислугу років. Специфіка правового забезпечення окремих громадян пенсіями за вислугу років. Умови при яких виникає право на пенсію за вислугу років. Особливості призначення пенсії за вислугу років працівникам освіти і охорони здоров'я. Пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ. Пенсії за вислугу років державним службовцям, суддям, працівникам прокуратури та митних органів, науковим працівникам, журналістам. Пенсії за вислугу років працівникам авіації та льотно-випробувального складу. Пенсії за вислугу років іншим категоріям спеціалістів окремих галузей економіки України. Пенсії науково педагогічні працівники, які не мають наукового ступеня або вченого звання. Природа пенсії за вислугу років.

Тема 2.2. Пенсії по інвалідності і в разі втрати годувальника.

Поняття, види і умови призначення пенсії по інвалідності в солідарній системі. Особливості пенсійного забезпечення по інвалідності окремих категорій громадян (військовослужбовцям, працівникам органів внутрішніх справ, інвалідам війни, потерпілим від аварії на ЧАЕС і т.д.). Поняття та призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника. Соціальні ризики: поняття, основні ознаки та їх класифікація. Особливість призначення та виплата пенсій по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Органи, що мають повноваження визначати ступінь втрати працездатності і встановлювати групи інвалідності. Пенсії, які виплачуються інвалідам війни, їх мінімальний розмір у відповідності до групи інвалідності. Стаж роботи, який дає право на пенсію по інвалідності. Строк виплати пенсії при зміні групи інвалідності або відновленні працездатності. Умови, за яких призначається пенсія по інвалідності військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органам внутрішніх справ. Суб'єкти пенсій при втраті годувальника. Розмір пенсії в разі втрати годувальника

Тема 2.3. Організація загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – основний вид соціального страхування в Україні. Його принципи, завдання, призначення. Суб'єкти. Застраховані особи. Страхувальники, Страховики. Страхові внески, їх призначення. Види загальнообов'язкового державного соціального страхування. Трирівнева система пенсійного страхування. Пенсійне страхування. Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Застраховані особи. Пенсійний фонд. Його правове становище.

Недержавний пенсійний фонд. Страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням. Застраховані особи. Страхувальники. Страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Соціальна потреба в запровадженні страхування від нещасного випадку. Нещасний випадок або професійне захворювання як страхові випадки. Страхові виплати в разі ушкодження здоров'я або смерті потерпілого. Страхування на випадок безробіття. Соціальне страхування на випадок безробіття як вид загальнообов'язкового соціального страхування. Застраховані особи. Соціальні допомоги. Недержавне соціальне страхування. Добровільне та обов'язкове страхування. Договір (контракт) як підстава виникнення добровільного страхування.

Тема 2.4. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Поняття та загальна характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку та професійного захворювання. Страховий ризик і страховий випадок у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Відшкодування шкоди, заподіяної застрахованому ушкодженням його здоров'я. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування у

зв'язку з тимчасовою втратою працездатності Поняття та загальна характеристика загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням. Суб'єкти та об'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття Поняття та загальна характеристика соціального страхування на випадок безробіття. Поняття безробітного та його правовий статус. Види матеріального забезпечення на випадок безробіття. Допомога по частковому безробіттю.

Тема 2.5. Правове регулювання державних допомоги за законодавством України.

Поняття державних соціальних допомог. Види та класифікація державних соціальних допомог. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Державна соціальна допомога сім'ям з дітьми та її види. Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам. Інші види державних соціальних допомог.

Тематичний план навчальної дисципліни

«Право соціального захисту»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		лекції	практичні	індивідуальна робота	самостійна робота
1	2	3	4	6	7
Змістовий модуль I.					
Тема 1.1.	8	2	2	2	2
Тема 1.2	8	2	2	2	2
Тема 1.3	8	2	2	2	2
Тема 1.4	8	2	2	2	2
Всього за модулем 1	32	8	8	8	8
Змістовий модуль II.					
Тема 2.1.	10	2	4	2	2
Тема 2.2	10	2	4	2	2
Тема 2.3	10	2	4	2	2
Тема 2.4	10	2	4	2	2
Тема 2.5	10	2	4	2	2
Тема 2.6	8	2	2	2	2
Всього за модулем 2	58	12	22	12	12
Усього годин	90	20	30	20	20

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальні засади права соціального забезпечення.

Практичне заняття 1.

Загальні засади права соціального забезпечення.

План заняття:

1. Поняття та функції права соціального захисту.
2. Конституція України про право особи на соціальний захист.
3. Соціальний захист як одна з основних функцій соціальної держави.

Поняття та складові соціального захисту. Співвідношення понять соціальне забезпечення та соціальний захист.

4. Сучасна система соціального забезпечення в Україні: загальна характеристика. Види та форми соціального забезпечення.

5. Функції права соціального забезпечення: поняття, класифікація, загальна характеристика. Місце права соціального забезпечення в системі права України.

6. Поняття та ознаки правовідносин, що складають предмет регулювання права соціального захисту. Класифікація соціально-забезпечувальних правовідносин.

7. Поняття та особливості методу права соціального захисту. Специфіка захисту (відновлення) прав суб'єктів у праві соціального забезпечення.

8. Поняття та класифікація джерел права соціального забезпечення.

9. Поняття та система принципів права соціального забезпечення.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає відмінність між поняттями «соціальне забезпечення» та «соціальний захист»? Чи є вони синонімами в українському законодавстві?

2. Які основні функції права соціального забезпечення ви можете виокремити? Як вони реалізуються в практичній діяльності держави?

3. Які **гарантії соціального захисту** закріплені в **Конституції України**?

4. Як ви розумієте принцип **соціальної держави**? Які ознаки соціальної держави присутні в Україні?

5. Якими є **форми та види соціального забезпечення**, які реально функціонують в Україні сьогодні?

6. Чи ефективною є чинна система соціального забезпечення в Україні в умовах війни? Що потребує реформування?

7. У чому полягає **специфіка правовідносин у сфері соціального захисту** порівняно з іншими галузями права?

8. Які **джерела права соціального забезпечення** є основними в Україні? Назвіть приклади національних і міжнародних джерел.

9. Як ви вважаєте, які **принципи** мають бути визначальними у сфері права соціального забезпечення?

Письмові завдання

1. Визначте, до якого виду соціально-забезпечувальних правовідносин належать такі ситуації:

- а) Призначення пенсії за віком
- б) Надання допомоги по безробіттю
- в) Надання статусу особи з інвалідністю
- г) Компенсація витрат на лікування учаснику бойових дій

Укажіть:

- суб'єктів правовідносин;
- підставу виникнення;
- вид забезпечення;
- джерело фінансування.

2. **Ситуація:** Громадянка України, 63 роки, проживає в прифронтовому регіоні. Через зруйноване житло вона змушена була евакуюватися. Її пенсія затримується, соціальна допомога не нарахована.

Запитання:

- Які її права порушено?

- Які органи повинні забезпечити реалізацію її права на соціальний захист?
- Який механізм звернення за захистом порушених прав?

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь із законодавством у сфері соціального захисту (наприклад, ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»).

Знайдіть і коротко охарактеризуйте **три основні принципи**, що закріплені в цих актах. Поясніть, як вони реалізуються на практиці.

2. Соціальні стандарти в Україні та ЄС: виклики уніфікації в умовах євроінтеграції

- Порівняльна характеристика соціальних стандартів ЄС і України.
- Роль Ради Європи та Європейської соціальної хартії (переглянутої) у формуванні стандартів.

Теми есе:

- 1.«Чи є Україна соціальною державою: мій погляд»
- 2.«Соціальний захист як індикатор справедливості в суспільстві»
- 3.«Соціальні гарантії: право чи привілей?»
- 4.«Право на гідне життя: чи реалізується воно через систему соціального забезпечення?»
- 5.«Що для мене означає соціальна справедливість?»
- 6.«Соціальна підтримка в умовах війни: виклики, які торкнулися кожного»
- 7.«Місце юриста у забезпеченні соціальних прав громадян»
- 8.«Як держава повинна допомагати тим, хто найбільше цього потребує?»
- 9.«Захищеність чи залежність? Дилеми державної допомоги»
10. «Соціальні права в Конституції: декларація чи реальність?»

Література до теми:

1. Загальна декларація прав людини (1948) – стаття 22–25
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966) – стаття 9

3. Європейська соціальна хартія (переглянута, 1996) – частини I та II
4. Конвенція МОП № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» (1952)
5. Конституція України (з останніми змінами) – www.rada.gov.ua
6. Кодекс законів про працю України (у частині гарантій працівникам)
7. Закон України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV
8. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім’ям» від 01.06.2000 № 1768-III
9. Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII
10. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-XII

Практичне заняття 2.

Соціальні ризики у праві соціального захисту.

План заняття:

1. Поняття та правові ознаки соціального ризику.
2. Класифікація соціальних ризиків.
3. Непрацевдатність як соціальний ризик. Види непрацевдатності.
4. Юридичні факти, що зумовлюють постійну непрацевдатність.
5. Пенсійний вік.
6. Поняття, ознаки та причини інвалідності. Порядок встановлення інвалідності. Групи інвалідності.
7. Поняття та порядок розслідування нещасного випадку на виробництві.
8. Поняття та порядок підтвердження та розслідування професійного захворювання. Загальне захворювання. Поняття, порядок встановлення та підтвердження тимчасової втрати працевдатності.
9. Юридичні факти, що зумовлюють тимчасову непрацевдатність громадянина. Листок непрацевдатності.
10. Поняття безробіття (часткового безробіття). Порядок визнання громадянина безробітним.

11. Втрата годувальника як соціальний ризик.
12. Поняття, критерії та порядок підтвердження малозабезпеченості.

Питання для обговорення:

1. Які соціальні ризики найактуальніші в умовах війни?
2. Чи достатньо в Україні захищені особи з інвалідністю?
3. Чи справедливою є система визначення пенсійного віку?
4. Як довести статус малозабезпеченої особи?
5. Чим відрізняється професійне захворювання від загального?
6. У яких випадках листок непрацездатності не видається?

Письмові завдання

1. Громадянин 63 років, стаж – 27 років, подає документи на пенсію. Чи має він право на пенсію за віком?
2. Розрізніть ситуації:
 - Хвороба працівника
 - Інвалідність
 - Травма на роботі
 - Часткове безробіття

Визначте вид соціального ризику, орган, що надає допомогу, та вид допомоги.

Завдання для самостійної роботи

1. Порівняйте підходи до визначення пенсійного віку та поняття інвалідності:
 - в Україні (відповідно до законодавства),
 - у будь-якій країні ЄС (на вибір: Німеччина, Польща, Франція тощо).

Результати оформіть у вигляді порівняльної таблиці або короткої аналітичної довідки

2. Ознайомтесь із 1–2 рішеннями Верховного Суду у справах, пов'язаних з:
 - відмовою у визнанні особи інвалідом,
 - спорами щодо призначення пенсії,
 - підтвердженням статусу безробітного.

Підготуйте короткий опис кейсу (фактичні обставини + рішення суду + його правова оцінка). Визначте, **який соціальний ризик** у справі і як він був

реалізований/проігнорований.

3. Прожитковий мінімум як інструмент соціальної політики: огляд сучасних підходів як він формується в Україні зараз, у чому суперечності (реальний vs. формальний), як це впливає на пенсії, субсидії, виплати.

Теми есе

1. «Чи може кожен громадянин України почуватися соціально захищеним?»
2. «Безробіття очима молоді: особистий погляд»
3. «Чому поняття “соціальний ризик” стосується кожного з нас»
4. «Інвалідність: бар’єри в суспільстві і в законі»
5. «Малозабезпеченість – це вирок чи можливість для підтримки?»

Література до теми:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV // ВВР України. – 2003. – №49-51. – Ст. 376 Закон України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" //ВВР України. – 2000. – №35 – Ст. 290.
3. Закон України "Про прожитковий мінімум" // ВВР України. – 1999. – № 38. – Ст. 348.
4. Закон України "Про межу малозабезпеченості" // ВВР України. – 1994. – № 42. – Ст. 385.
5. Закон України "Про мінімальний споживчий бюджет" // ВВР України. – 1991. – № 42. – Ст. 553.
6. Болотіна Н. Б. *Право соціального забезпечення України*. – Київ: Знання, 2019.
7. Сушко Є. В. *Право соціального забезпечення України: навч. посібник*. – Харків: Право, 2021.

Змістовий модуль II. Система соціального захисту населення

Практичне заняття 3.

Правове забезпечення пенсій за вислугу років.

План заняття:

1. Поняття та правова природа пенсії за вислугу років.
2. Підстави виникнення права на пенсію за вислугу років.

3. Суб'єкти, які мають право на пенсію за вислугу років.
4. Загальні умови призначення пенсій за вислугу років.
5. Особливості призначення пенсій за вислугу років працівникам освіти.
6. Особливості призначення пенсій працівникам охорони здоров'я.
7. Пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ.
8. Пенсії за вислугу років державним службовцям.
9. Пенсійне забезпечення суддів, працівників прокуратури та митних органів.
10. Пенсії наукових працівників і журналістів.
11. Особливості пенсійного забезпечення працівників авіації та льотно-випробувального складу.
12. Пенсії за вислугу років іншим категоріям спеціалістів окремих галузей економіки України.
13. Пенсійне забезпечення науково-педагогічних працівників, які не мають наукового ступеня чи вченого звання.
14. Правова характеристика природи пенсії за вислугу років та її значення у системі соціального забезпечення.

Питання для обговорення:

1. У чому різниця між пенсією за віком і пенсією за вислугу років?
2. Чи справедливо призначати пенсію без досягнення пенсійного віку?
3. Які галузі, на вашу думку, потребують включення до системи пенсій за вислугу років?
4. Які зловживання можуть виникати під час оформлення таких пенсій?
5. Чи потрібно уніфікувати правила призначення для всіх категорій?

Письмові завдання

1. Працівник медичної установи має 28 років стажу на посаді фельдшера. Чи має він право на пенсію за вислугу років? Які документи потрібні?
2. На підставі положень Закону України «Про пенсійне забезпечення» та інших нормативно-правових актів:
- Дайте письмове визначення поняття «пенсія за вислугу років».

- Визначте правову природу цієї пенсії.
- Назвіть основні умови, за яких надається це право.
- Поясніть відмінність **пенсії за віком і пенсії за вислугу років**

3. Працівниця закладу освіти має 26 років педагогічного стажу, досягла віку 54 роки, звільнилася з посади за власним бажанням. Вона звернулася до Пенсійного фонду для призначення пенсії за вислугу років.

Завдання для самостійної роботи

1. Знайдіть одне рішення суду (краще – Верховного Суду або апеляційного) щодо відмови чи призначення пенсії за вислугу років.

- Опишіть фабулу справи, позовні вимоги, аргументи сторін, позицію суду.
- Зробіть власні висновки про правильність або хибність рішення.

2. Громадянка України працювала вчителем протягом 28 років, має відповідний запис у трудовій книжці. Вона бажає оформити пенсію за вислугу років, але ще продовжує працювати у школі.

Запитання:

1. Чи має вона право на призначення пенсії?
2. Які умови вона повинна виконати?
3. Чи можна отримати пенсію без звільнення з посади?

Напишіть письмове обґрунтування (1–1,5 сторінки), посилаючись на нормативні акти.

3. Реформування пільгового пенсійного забезпечення: від привілеїв до адресності». (Розкрийте напрями трансформації: наприклад, військові, шахтарі, працівники шкідливих професій.)

Теми есе:

1. «Пенсія за вислугу років – привілей чи обов'язок держави?»
2. «Якими мають бути справедливі умови для пенсії працівника освіти?»
3. «Ризики і переваги спеціальних пенсій для держслужбовців»
4. «Пенсія як соціальний договір між державою та громадянином»

Література до теми:

1. Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 р. № 1788-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 3. – Ст. 10.

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49–51. – Ст. 376.

3. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.

4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38–39. – Ст. 380.

5. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12.

6. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про перелік закладів і посад, робота в яких дає право на пенсію за вислугу років» від 04.11.1993 р. № 909 // Офіційний вісник України. – 1993. – № 12. Болотіна Н. Б. *Право соціального забезпечення України*. – Київ: Знання, 2019.

8. Сушко Є. В. *Право соціального забезпечення України*. – Харків: Право, 2021.

9. Мацелюх Н. І. *Соціальне забезпечення в Україні: навчальний посібник*. – ЛНУ, 2020.

Практичне заняття 4. ***Пенсії по інвалідності і в разі втрати годувальника.***

План заняття:

1. Поняття пенсії по інвалідності: визначення, підстави призначення.
2. Групи інвалідності: встановлення, критерії, терміни.
3. Види пенсій по інвалідності: за віком, у разі нещасного випадку, внаслідок профзахворювання тощо.
4. Особливості пенсійного забезпечення інвалідів з дитинства.
5. Поняття пенсії в разі втрати годувальника.
6. Умови призначення пенсії в разі втрати годувальника.
7. Категорії осіб, які мають право на пенсію в разі втрати годувальника.
8. Порядок звернення за призначенням обох видів пенсій. Необхідні

документи.

9. Розміри пенсій, їх перерахунок та індексація.

10. Судова практика у спорах про призначення або відмову в нарахуванні зазначених пенсій.

Питання для обговорення:

1. Чи є група інвалідності автоматичною підставою для отримання пенсії?

2. Які особливості мають пенсії для інвалідів з дитинства?

3. Як визначається факт утримання особою годувальника?

4. Чи достатньо одного факту смерті годувальника для призначення пенсії?

5. Які труднощі виникають у підтвердженні права на пенсію при втраті годувальника?

6. Які категорії громадян мають пільги або спрощений порядок призначення пенсій?

7. Чи існує ризик подвійного нарахування пенсії у випадку, якщо особа одночасно є інвалідом і втрачає годувальника?

Письмові завдання

1. Письмово охарактеризуйте порядок встановлення групи інвалідності в Україні.

Укажіть:

- орган, що здійснює медико-соціальну експертизу;
- терміни встановлення;
- строки перегляду;
- особливості для дітей.

2. Письмово охарактеризуйте порядок встановлення групи інвалідності в Україні.

Укажіть:

- орган, що здійснює медико-соціальну експертизу;
- терміни встановлення;
- строки перегляду;
- особливості для дітей.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь із судовим рішенням щодо спору про відмову в призначенні пенсії по інвалідності.

Підготуйте письмове резюме: обставини, позиції сторін, рішення, висновки.

2. Знайдіть офіційний перелік документів, необхідних для призначення кожного виду пенсій.

Складіть список і поясніть, які з них підтверджують юридичні факти.

3. Підготуйте письмову характеристику поняття «годувальник» у пенсійному праві.

Які критерії встановлюють факт утримання?

Теми есе:

1. «Соціальна функція пенсії по інвалідності в державі, що воює»
2. «Чи є смерть годувальника фінансовим вироком для родини?»
3. «Інвалідність не за власним вибором: чи справедлива система пенсій в Україні?»
4. «Пенсії по інвалідності – гарантія гідності чи виживання?»
5. «Чи мають бути розміри пенсій по втраті годувальника диференційованими за віком утриманця?»

Література до теми:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV
2. Закон України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 р. № 1788-XII
3. Постанова КМУ № 1210 від 03.11.1998 р. «Про затвердження Порядку проведення медико-соціальної експертизи»
4. Наказ МОЗ України № 561 від 05.09.2011 р. – Порядок встановлення інвалідності дітям
5. Болотіна Н. Б. *Право соціального забезпечення України*. – К.: Знання, 2019.
6. Сушко Є. В. *Соціальне забезпечення в Україні*. – Харків: Право, 2021.
7. Мацелюх Н. І. *Пенсійне забезпечення: навчально-практичний посібник*. – Львів, 2020.

Практичне заняття 5.

Допомоги і інші соціальні послуги по соціальному страхуванню

План заняття:

1. Поняття соціального страхування та його місце в системі соціального захисту.
2. Види соціального страхування в Україні: короткий огляд.
3. Соціальні ризики, що покриваються соціальним страхуванням.
4. Види допомог за соціальним страхуванням:
 - допомога по тимчасовій непрацездатності;
 - допомога по вагітності та пологах;
 - допомога при нещасному випадку на виробництві;
 - допомога на поховання;
 - допомога по безробіттю.
5. Соціальні послуги в системі соціального страхування:
 - медична реабілітація;
 - професійна реабілітація;
 - забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації;
 - профілактика захворювань та нещасних випадків.
6. Порядок надання допомог: суб'єкти, процедура, документи.
7. Фінансування та контроль за наданням допомог.
8. Фонд соціального страхування: структура, повноваження, взаємодія з іншими органами.
9. Судова практика щодо оскарження відмов у наданні соціальних допомог.

Питання для обговорення:

1. Яку роль виконує соціальне страхування в системі соціального захисту?
2. Чим відрізняються соціальні допомоги від соціальних послуг?
3. Які види допомог є найбільш актуальними в умовах війни?
4. Як визначаються розміри соціальних допомог?
5. Чи достатньо прозора процедура призначення допомог?
6. Чи існує ризик дублювання допомог із різних джерел?

7. Які механізми контролю за обґрунтованістю виплат застосовує Фонд соціального страхування?

Письмові завдання

1. Письмово поясніть, що включає в себе поняття «допомога по тимчасовій непрацездатності», хто її фінансує, які документи потрібні для її призначення.

2. Практичне завдання (кейс): Працівник був травмований на виробництві. Чи має він право на одноразову допомогу? Який порядок її оформлення? Які органи відповідальні?

Оформіть відповідь як юридичну консультацію.

3. Складіть таблицю:

Вид допомоги	Умова надання	Хто має право	Тривалість / розмір	Документи
По тимчасовій непрацездатності				
По вагітності та пологах				
По безробіттю				

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та выпишіть:

- основні види страхових випадків;
- джерела фінансування;
- відповідальність за порушення правил надання допомог.

2. Схема «Види соціальних послуг»: згідно з новою редакцією Закону «Про соціальні послуги»

- Допомога вдома, денне перебування, соціальний супровід, притулки, екстрена допомога тощо.

- Вкажіть, хто надає (муніципалітети, недержавні організації, релігійні спільноти тощо).

3. Підготуйте короткий огляд системи соціальних послуг, які надаються постраждалим на виробництві:

- види реабілітації;

- технічні засоби реабілітації;
- профілактика нещасних випадків.

Теми есе:

1. «Чи гарантує соціальне страхування гідне життя в умовах непрацездатності?»
2. «Соціальні послуги: формальність чи реальна підтримка постраждалих?»
3. «Війна як виклик для системи соціального страхування»
4. «Якою має бути система компенсацій для тих, хто травмувався на роботі?»
5. «Психологічна реабілітація як частина соціального страхування — необхідність чи розкіш?»

Література до теми:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. № 1105-XIV
3. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР
4. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. № 5067-VI
5. Постанова КМУ № 439 від 26.06.2015 р. «Про затвердження Порядку надання матеріального забезпечення за рахунок коштів соціального страхування»
6. Наказ МОЗ № 455 від 13.11.2001 р. – про порядок видачі листків непрацездатності

Практичне заняття 6.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності

План заняття:

1. Правова природа загальнообов'язкового державного соціального страхування.
2. Суть страхування на випадок безробіття: поняття, мета, механізм реалізації.
3. Категорії осіб, які підлягають страхуванню на випадок безробіття.

4. Умови, розміри та тривалість допомоги по безробіттю.
5. Порядок реєстрації у службі зайнятості як безробітного.
6. Права і обов'язки безробітних осіб.
7. Поняття страхового випадку на виробництві: нещасний випадок та професійне захворювання.
8. Процедура розслідування та підтвердження страхового випадку.
9. Види страхових виплат при втраті працездатності: одноразові та щомісячні.
10. Роль Фонду соціального страхування України: структура, функції, контроль.

Питання для обговорення:

1. Яке значення має загальнообов'язкове страхування для громадянина, який втратив роботу?
2. Як співвідносяться поняття «безробітний» і «страховий випадок»?
3. У яких випадках особа може бути позбавлена допомоги по безробіттю?
4. Які є труднощі у доведенні професійного захворювання?
5. Який порядок дій працівника при травмі на виробництві?
6. Чи достатні страхові виплати при втраті працездатності?

Письмові завдання

1. Письмово охарактеризуйте умови призначення допомоги по безробіттю.

Укажіть:

- хто має право;
- розміри допомоги;
- строки її виплати;
- причини припинення виплат.

2. Працівник заводу отримав травму під час зміни. Створено комісію з розслідування. Як оформляється страховий випадок? Які виплати йому належать?

Оформіть у вигляді юридичної консультації.

3. Складіть порівняльну таблицю:

Критерій	Безробіття	Виробнича травма /
----------	------------	--------------------

		профзахворювання
Страховий випадок		
Суб'єкти страхування		
Джерело виплат		
Розмір виплат		
Документи для призначення		

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацюйте такі нормативні акти:

- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»;

- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві...»

Випишіть визначення страхових випадків, умови надання допомоги, тривалість виплат.

2. Аналітичне завдання: Знайдіть статистику за останній рік щодо:

- кількості безробітних, що отримують допомогу;

- кількості виробничих травм.

Зробіть письмовий висновок

Теми есе:

1. «Допомога по безробіттю: соціальна підтримка чи стимул до бездіяльності?»

2. «Професійне захворювання як прихована загроза»

3. «Хто захистить працівника після травми на виробництві?»

4. «Чи достатньо Україна захищає безробітних у період воєнного стану?»

5. «Соціальне страхування: захист чи формальність?»

Література до теми:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. № 1533-III

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві...» від 23.09.1999 р. № 1105-XIV

3. Постанова КМУ № 1266 від 15.11.2006 р. – Порядок реєстрації безробітних

4. Наказ МОЗ № 528/24 від 30.11.2020 р. – Порядок розслідування профзахворювань

5. Наказ Мінсоцполітики № 270 – Про затвердження форм документів при страхових випадках.

Практичне заняття 7.

Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

План заняття:

1. Поняття загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
2. Нормативно-правова база, що регулює страхування на випадок тимчасової непрацездатності.
3. Поняття страхового випадку: тимчасова втрата працездатності, вагітність та пологи.
4. Суб'єкти страхування: застраховані особи, страхувальники, страховик.
5. Умови та порядок надання матеріального забезпечення:
 - допомога по тимчасовій непрацездатності;
 - допомога по вагітності та пологах;
 - допомога на поховання.
6. Розміри допомоги, тривалість виплат, джерела фінансування.
7. Порядок оформлення листка непрацездатності.
8. Повноваження Фонду соціального страхування України.
9. Випадки відмови у наданні допомоги.
10. Судова практика у спорах щодо тимчасової втрати працездатності.

Питання для обговорення:

1. Що таке тимчасова втрата працездатності і як вона підтверджується?
2. Який орган здійснює фінансування допомог при тимчасовій непрацездатності?
3. У яких випадках може бути відмовлено у наданні допомоги?
4. Як визначається розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності?

5. Чи має значення страховий стаж для призначення допомоги?
6. Чи можуть фізичні особи-підприємці отримувати допомогу за лікарняним?

Письмові завдання

1. Письмово охарактеризуйте порядок призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності.

Вкажіть:

- хто має право на допомогу;
- з якого дня починається виплата;
- хто її фінансує.

2. Практичне завдання (ситуація): Працівник з 2-річним стажем захворів і надав листок непрацездатності. Чи має він право на оплату лікарняного? Яким буде розмір виплати?

Оформіть як юридичну консультацію.

3. Складіть таблицю: Порівняння видів допомог

Вид допомоги	Підстава надання	Хто має право	Тривалість / розмір	Джерело фінансування
По тимчасовій непрацездатності				
По вагітності та пологах				
На поховання				

Завдання для самостійної роботи

1. Нормативно-аналітичне завдання: Ознайомтеся із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. № 1105-XIV.

► Випишіть умови надання:

- допомоги по тимчасовій непрацездатності;
- допомоги по вагітності та пологах.

2. Схеми «Види соціальних послуг»: згідно з новою редакцією Закону «Про соціальні послуги»

- Допомога вдома, денне перебування, соціальний супровід, притулки, екстрена допомога тощо.

- Вкажіть, хто надає (муніципалітети, недержавні організації, релігійні спільноти тощо).

Теми рефератів та доповідей:

1. «Чи забезпечує система соціального страхування гідну компенсацію при хворобі?»
2. «Допомога по вагітності і пологах: соціальний захист чи бюрократичний виклик?»
3. «Тимчасова непрацездатність — виклик для працівника і роботодавця»
4. «Оплата лікарняного: як уникнути зловживань?»
5. «Роль Фонду соціального страхування в умовах війни: нові виклики»

Література до теми:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. № 1105-XIV.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2015 р. № 440 «Про затвердження Порядку надання матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування України».
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 13.11.2001 р. № 455 «Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян».
4. Постанова правління Фонду соціального страхування України від 19.07.2018 р. № 11 «Про затвердження Порядку призначення, перерахування та проведення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням».
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Який з нормативних актів є базовим для регулювання права соціального захисту в Україні?

- А. Господарський кодекс України
- Б. Податковий кодекс України
- В. Конституція України
- Г. Кримінальний кодекс України

2. Що є головною метою права соціального захисту?

- А. Здійснення контролю за доходами громадян
- Б. Захист трудових прав працівників
- В. Забезпечення реалізації соціальних прав громадян
- Г. Розвиток ринку праці

3. До якого виду соціального захисту належать пенсії?

- А. Соціальне обслуговування
- Б. Соціальна допомога
- В. Соціальне забезпечення
- Г. Добровільне страхування

4. Який з наведених органів здійснює пенсійне забезпечення в Україні?

- А. Державна податкова служба
- Б. Пенсійний фонд України
- В. Міністерство оборони України
- Г. Служба безпеки України

5. Який страховий ризик не охоплюється загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням?

- А. Безробіття
- Б. Тимчасова втрата працездатності
- В. Ризик неуспішності в навчанні
- Г. Втрата годувальника

6. Який з принципів є основоположним у праві соціального захисту?

- А. Комерційна вигода
- Б. Принцип солідарності
- В. Принцип приватної ініціативи
- Г. Принцип рентабельності

7. Яке з положень Конституції України передбачає право громадянина на соціальний захист?

- А. Стаття 19
- Б. Стаття 24
- В. Стаття 46
- Г. Стаття 14

8. Який документ підтверджує тимчасову непрацездатність особи?

- А. Свідоцтво про народження
- Б. Медична довідка форми № 1
- В. Листок непрацездатності
- Г. Пенсійне посвідчення

9. Пенсія по інвалідності надається у разі:

- А. Досягнення пенсійного віку
- Б. Постійної втрати працездатності
- В. Тимчасового безробіття
- Г. Зміни місця проживання

10. Який вид допомоги НЕ входить до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування?

- А. Допомога по вагітності та пологах
- Б. Допомога на поховання
- В. Грошова допомога на купівлю житла
- Г. Допомога по тимчасовій непрацездатності

11. Хто є суб'єктом права на соціальне забезпечення?

- А. Лише особи, які працюють за наймом
- Б. Усі громадяни України

- В. Тільки державні службовці
- Г. Тільки пенсіонери

12. Який вид страхування не належить до системи соціального захисту?

- А. Страхування на випадок безробіття
- Б. Страхування від нещасного випадку на виробництві
- В. Автоцивільне страхування
- Г. Страхування у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю

13. Який орган здійснює реєстрацію безробітних?

- А. Пенсійний фонд
- Б. Центр зайнятості
- В. Міністерство охорони здоров'я
- Г. Верховна Рада України

14. Допомога по безробіттю фінансується за рахунок:

- А. Пенсійного фонду
- Б. Державного бюджету
- В. Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування
- Г. Громадських організацій

15. Яка група інвалідності не передбачає часткову працездатність?

- А. Перша
- Б. Друга
- В. Третя
- Г. Тимчасова

16. Соціальне обслуговування — це:

- А. Надання лише грошових виплат
- Б. Надання безоплатної медичної допомоги

- В. Надання послуг, спрямованих на підтримку життєдіяльності осіб
- Г. Нарахування пенсії

17. Який страховий стаж є мінімально необхідним для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності?

- А. 1 місяць
- Б. 3 місяці
- В. 6 місяців
- Г. 12 місяців

18. Хто є розпорядником коштів соціального страхування?

- А. Державне казначейство
- Б. Національний банк
- В. Фонд соціального страхування
- Г. Мінсоцполітики

19. Соціальний ризик — це:

- А. Порушення кримінального законодавства
- Б. Ситуація, яка тягне втрату або зменшення доходу
- В. Недобросовісна конкуренція
- Г. Трудовий конфлікт

20. Яка група осіб має право на пенсію за вислугу років?

- А. Усі працюючі особи
- Б. Особи з інвалідністю
- В. Працівники окремих професій (медики, освітяни, військові)
- Г. Студенти денної форми

**Орієнтовний перелік питань до заліку з дисципліни
«Право соціального захисту»**

1. Виникнення та розвиток концепцій соціальної держави.
2. Соціальна політика: поняття, мета, основні складові та її місце в Україні.
3. Поняття соціального забезпечення та його основні функції.
4. Фінансування соціального забезпечення та перспективи його розвитку.
5. Організаційно-правові форми соціального забезпечення.
6. Право людини на соціальне забезпечення в системі соціальних прав людини та його реалізація в Україні.
7. Державні соціальні стандарти і соціальні гарантії в системі соціального забезпечення.
8. Поняття, предмет та методи права соціального забезпечення.
9. Функції, система і місце права соціального забезпечення в системі права України.
10. Право соціального забезпечення як наука та навчальна дисципліна.
11. Принципи права соціального забезпечення.
12. Джерела і форми права соціального забезпечення.
13. Правовідносини у сфері соціального забезпечення.
14. Поняття і система пенсійного права.
15. Поняття та структура системи пенсійного забезпечення в Україні.
16. Поняття пенсій: ознаки, види та критерії їх розмежування.
17. Трудовий стаж, його класифікація та значення в соціальному забезпеченні.
18. Загальний трудовий стаж і правила його обчислення. Діяльність, яка зараховується в загальний трудовий стаж.
19. Спеціальний трудовий стаж. Діяльність, яка зараховується в спеціальний трудовий стаж.
20. Пільгове обчислення трудового стажу.
21. Документи, що підтверджують трудовий стаж.
22. Підтвердження трудового стажу показаннями свідків.
23. Особливості підтвердження трудового стажу окремих категорій

працівників.

24. Поняття страхового стажу та його значення для призначення пенсій.

25. Коефіцієнт страхового стажу.

26. Поняття пенсій за віком у солідарній системі.

27. Механізм призначення пенсій за віком у солідарній системі.

28. Пенсії за віком у зв'язку з особливими умовами праці.

29. Дострокові пенсії за віком.

30. Поняття та особливості пенсії за вислугу років. Коло осіб, які мають право на пенсію за вислугу років.

31. Поняття та умови призначення пенсії по інвалідності у солідарній системі.

32. Механізм призначення пенсії по інвалідності у солідарній системі.

33. Поняття пенсії у зв'язку з втратою годувальника у солідарній системі.

34. Механізм призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника у солідарній системі.

35. Коло членів сім'ї, що мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

36. Пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання.

37. Пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб.

38. Пенсійне забезпечення науково-педагогічних працівників.

39. Пенсійне забезпечення державних службовців, народних депутатів, посадових осіб місцевого самоврядування.

40. Пенсійне забезпечення суддів, працівників прокуратури.

41. Система недержавного пенсійного забезпечення.

42. Види пенсійних фондів. Учасники та вкладники недержавних пенсійних фондів.

43. Пенсійний контракт. Зобов'язання сторін за пенсійним контрактом. Строк дії пенсійного контракту.

44. Пенсійні схеми. Види пенсійних виплат.
45. Порядок укладення та оплати договору страхування довічної пенсії за рахунок пенсійних коштів учасника фонду.
46. Поняття, види та класифікація допомог.
47. Допомоги, зумовлені народженням дитини.
48. Допомога по тимчасовій непрацездатності.
49. Допомога у зв'язку з безробіттям та її види.
50. Страхові виплати у зв'язку з нещасним випадком на виробництві чи професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.
51. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям.
52. Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам.
53. Допомога на поховання.
54. Поняття соціального обслуговування та соціально обслуговуючого права.
55. Форми і види соціальних послуг.
56. Правовий статус отримувачів соціальних послуг.
57. Порядок надання соціальних послуг, організація діяльності та фінансування надання вказаних послуг.
58. Утримання непрацездатних у стаціонарних інтернатних установах і закладах.
59. Соціальне обслуговування в територіальних центрах соціального обслуговування.
60. Соціальне обслуговування за місцем проживання особи

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧА

Оцінювання лекційних занять не передбачено. На лекційних заняттях ведеться облік присутності здобувачів для контролю відвідуваності занять.

Бали на практичному занятті здобувачі вищої освіти отримують за виконанні практичні завдання, опрацювання джерел, презентації, активність під час дискусій і виконання практичних завдань.

Бали за самостійну роботу враховують: виконання дослідницьких і творчих завдань індивідуально й колективно, результативну практичну роботу в групі, опрацювання навчально-методичних і довідкових джерел, аналіз законодавства, виконання і захист проектів, презентації, активність самостійної пошукової роботи.

Поточний і тематичний контроль передбачає оцінювання:

- результатів аналізу навчально-методичних і довідкових матеріалів;
- участі в дискусії під час лекційних занять;
- підготовки виступу до занять із презентацією (чи без);
- підготовки індивідуальних завдань за вибором здобувачів вищої освіти;
- виконання творчих завдань на основі перегляду медіатекстів (лекцій іноземною мовою) з теми обговорення тощо.

Під час модульного контролю передбачені комплексні засоби оцінювання (усно й письмово, під час виконання тестових завдань, дослідницьких і творчих, захисту проектів тощо), у тому числі комп'ютерно орієнтовані.

Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється після кожного контрольного заходу.

По завершенню семестру – залік.

Засоби оцінювання результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни *Право соціального захисту* » використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне усне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, доповіді, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Оцінку на практичному занятті здобувач отримує за виконані задачі, командні проекти, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання

результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести в системі БНАУ Moodle.

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за 4-рівневою шкалою

Показники, бал	Критерії оцінювання
«Відмінно», 5	Завдання виконано у повній мірі. Здобувач вищої освіти демонструє вміння аналізувати і оцінювати психолого-педагогічне і методичне явище, процеси, при цьому застосовує методи індукції та дедукції, узагальнення у ході аналізу конкретних ситуацій, вміє робити самостійні висновки, інтерпретувати й критично осмислювати, обґрунтувати свої твердження.
«Добре», 4	Завдання у цілому виконано на 75 % обсягу, проте є певні недоліки у виконанні роботи – ознаки неповноти, недостатньої аналітичності та критичності, фактичні помилки, недостатність розуміння опрацьованого матеріалу. Здобувач вищої освіти здебільшого виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, робити самостійні висновки.
«Задовільно», 3	Завдань виконано частково, не більше ніж на 60 %. Подаються розрізнені факти, називаються психолого-педагогічні та методичні явища, однак слабо виявлено при цьому здатність аналізувати й інтерпретувати опрацьований матеріал. Здобувач вищої освіти не повною мірою орієнтується у виявлених фактах, недостатньо обґрунтовує твердження та висновки.
«Незадовільно», 2	Здобувач вищої освіти не виконав 60 % завдання. Порушено факти, виявлено невміння аналізувати дидактико-методичні явища, факти, події, нездатність робити самостійні висновки та їх обґрунтувати.

Підсумковий бал з навчальної дисципліни обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих балів і переводиться у 100-бальну шкалу за формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих здобувачем балів (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю. Відсутність на занятті без його опрацювання у формулі береться за «0».

Результати поточного оцінювання здобувача виставляються в електронний журнал АСУ БНАУ і автоматично переводяться у 100-бальну шкалу відповідно до розподілу балів за окремі види робіт.

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням	

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «залік»

Види робіт	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Залік	Загальний бал
Максимальний бал	30	20	20	30	100

ПЕРЕЛІК НАОЧНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни використовується система інформаційних ресурсів: дидактичні, програмні, мережа Інтернет, бібліографічні, бібліотечні. Серед них нормативно-правова база (закони, постанови, положення, накази): сайти Міністерства освіти і науки України, Міністерства аграрної політики України, інтернет-ресурси, періодичні видання, наукові праці професорсько-викладацького складу, тези та матеріали наукових конференцій.

Засоби унаочнення та взаємодії:

1. Мультимедійні презентації у програмах Microsoft Office Power Point, Canva.
2. Відеоматеріали з каналу Youtube та публічні відеолекції іноземною мовою в записі.
3. Роздавальні матеріали – табличні й схематичні основи, інфографіка тощо.
4. Засоби зворотного зв'язку – інтерактивна дошка Padlet, сайт для інтерактивних презентацій і голосування Mentimeter.
5. В умовах дистанційного навчання – застосунки платформи для відеоконференцій Zoom, Google Meet, освітня платформа BNAU MOODLE, Google Classroom.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення:

- аудиторного навчання: дошка аудиторна, мебльоване навчальне приміщення, комп'ютерне обладнання (ПК/ноутбук + мультимедійний проектор), Wi-Fi.
- дистанційного: мережа Інтернет, електронні пристрої, у т.ч. персональні.

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141.
2. Концепція соціального забезпечення населення України: Затв. Постановою Верховної Ради України від 21 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України.

— 1994. — ;№ 6. — Ст.31.

3. Загальна декларація прав людини (00Н, 1948) // Права людини. Міжнародні договори України. Декларації, документи: Збірник. —К., 2018.

4. Європейська соціальна хартія // Права людини. Міжнародні договори України. Декларації, документи: Збірник. —К., 2018.

5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1976. — № 17. — Ст. 291.

6. Конвенція МОП № 102 "Про мінімальні норми соціального забезпечення" // Міжнародне законодавство про охорону праці і Конвенції та рекомендації МОП.— К.: Основа, 1997. — Т. 3. — С.249.

7. Конвенція МОП № 128 "Про допомоги по інвалідності, по старості і у випадку втрати годувальника" // Міжнародне законодавство про охорону праці і Конвенції та рекомендації МОП. — К.: Основа, 1997. — Т. 3. — С. 249.

8. Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» // ВВР України. – 1998. – №23. – Ст. 121

9. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV // ВВР України. – 2003. – №49-51. – Ст. 376

10. Закон України "Про пенсійне забезпечення" № 1788-XII // ВВР України. – 1992. – № 3. – Ст. 10.

11. Закон України "Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ" // ВВР України. – 1992. – № 29. – Ст. 399.

12. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" № 848-VIII// ВВР України. – 1999. – № 2– 3. – Ст. 20.

13. Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"// ВВР України. — 1992. — № 15. — Ст. 190.

14. Закон України "Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист " // ВВР України. – 1998. – № 40–41. – Ст. 249.

15. Закон України " Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років" // ВВР України. – 1991. – №22. – Ст. 262.

16. Закон України "Про жертви нацистських переслідувань" // ВВР України. – 2000. – №24. – Ст. 182.
17. Закон України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" // ВВР України. – 1991. – №16. – Ст. 200.
18. Закон України " Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту " // ВВР України. – 2012. – №16. – Ст. 146.
19. Закон України " Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб " // ВВР України. – 2015. – №1 – Ст. 1.
20. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» // ВВР України. – 2000. – №22 – Ст. 171.
21. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування // ВВР України. – 1999. – №46-47 – Ст. 403.
22. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" //ВВР України. – 2003. – №47-48 – Ст. 372.
23. Закон України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" //ВВР України. – 2000. – №35 – Ст. 290.
24. Закон України "Про прожитковий мінімум" // ВВР України. – 1999. – № 38. – Ст. 348.
25. Закон України "Про межу малозабезпеченості" // ВВР України. – 1994. – № 42. – Ст. 385.
26. Закон України "Про мінімальний споживчий бюджет" // ВВР України. – 1991. – № 42. – Ст. 553.
27. Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" // ВВР України. – 2001. – № 20. – Ст.102.
28. Закон України “Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю // ВВР України. – 2001. – №1. –Ст.2.
29. Закон України «Про соціальні послуги» // ВВР України. – 2003. – № 45. – ст.358.
30. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» // ВВР України . – 2000. – № 48. – ст.409
31. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в

Україні»// ВВР України . – 1991. – № 22. – ст.252

32. Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» // ВВР України . – 1994. – № 4. – ст.18

33. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантіях їх соціального захисту» // ВВР України . – 1993. – № 45. – ст.425

34. Закон України «Про соціальний захист дітей війни» // ВВР України . – 2005. – № 4. – ст.94.

35. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» // ВВР України . – 2005. – № 4. – ст.94.

36. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» // ВВР України . – 2001. – № 42. – ст.213.

37. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» ВВР України . – 2005. – № 6. – ст.147.

38. Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей» // ВВР України . – 2005. – № 26. – ст.354.

39. Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» // ВВР України . – 2011. – № 38. – ст.380.

40. Закон України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» // ВВР України . – 2000. – № 35. – ст.289.

41. Закон України «Про Національну поліцію» // ВВР України. – 2015. – № 40-41. – ст.379.

42. Закон України «Про відпустки» // ВВР України. – 1997. – № 2. – Ст. 4.

43. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки Державною службою з надзвичайних ситуацій» від 05.09.2018 р. № 715

44. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку професійних захворювань" від 8 листопада 2000 р. № 1662 // Офіційний вісник

України. — 2000. — № 45. — Ст.1940

Додаткова література:

1. Бондаренко О. І., Петренко К. В. Соціальні гарантії для внутрішньо переміщених осіб: правовий аналіз. Київ: Центр соціальних досліджень, 2024. 184 с.
2. Вишновецька С. В., Новосельська І. В. Право соціального забезпечення України: навчально-методичний посібник для студентів юридичної спеціальності. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2022. 88 с.
3. Грицак Т. В. Реформа пенсійної системи в Україні: правові засади 2022–2024 рр. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 258 с.
4. Коваленко С. М., Гнатюк І. В. Соціальні послуги в Україні: правове та організаційне забезпечення. Київ: Ін Юре, 2023. 312 с.
5. Лященко О. І., Панченко А. А. Договори у праві соціального забезпечення: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Фенікс, 2023. 208 с.
6. Малишко І. В. Соціально-правовий захист безпритульних дітей в Україні // Multidisciplinary Academic Research, Amsterdam, 2021. С. 43–45. ISBN 978-9-40362-458-7.
7. Мокрицька Н. П. Право соціального забезпечення: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 536 с.
8. Пилипенко П. Д. Соціальне право: становлення та перспективи майбутнього // Право України. 2022. № 2. С. 5–15.
9. Слюсар А. М., Ветухова І. А., Ярошенко О. М. Цифровізація соціального захисту: правові аспекти. Харків: Право, 2023. 240 с.
10. Чанишева Г. І., Лагутіна А. О., Бориченко В. С., Краснов В. В., Тарасенко М. Ю. Право соціального забезпечення: навчальний посібник. Одеса: Фенікс, 2022. 356 с.
11. Чанишева Г. І. та ін. Право соціального захисту: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти. Одеса: Фенікс, 2024. 398 с.

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Верховна Рада України: офіційний вебпортал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Кабінет Міністрів України: урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
4. Верховний Суд України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>
5. Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua>
6. Пенсійний фонд України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>
7. Портал нормативно-правових актів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
8. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua>
9. Рада Європи. Офіційна сторінка в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv>
10. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ombudsman.gov.ua>
11. Євростат – статистичне управління Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://europa.eu/eurostat>
12. Міжнародна організація праці: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ilo.org>

Малишко І.В. Методичні вказівки для організації аудиторної та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Право соціального захисту» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю Д 8 «Право». – Біла Церква, 2025. – 47 с.

Малишко Інна Володимирівна

Редактор О.О. Грушко

Комп'ютерний набір:

Комп'ютерна верстка:

Здано до складання
Підписано до друку
Формат 60×84 Ум. друк. арк. Тираж .
Зам. Ціна

Сектор оперативної поліграфії РВІКВ БНАУ
09117, м. Біла Церква, Соборна площа, 8/1; тел. 3-11-01